

Prof. dr hab. Marek Wierzbowski
Profesor zwyczajny Uniwersytetu Warszawskiego
Kierownik Katedry Prawa Administracyjnego i Postępowania Administracyjnego
Uniwersytetu Warszawskiego

Warszawa, dnia 23 października 2011 r.

OPINIA PRAWNA

DOTYCZĄCA OBOWIĄZKU PODPISYWANIA PRZEZ UCZELNIE WYŻSZE UMÓW ZE STUDENTAMI

I. WSTĘP

Niniejsza opinia, przygotowana na prośbę Przewodniczącej Parlamentu Studentów RP, dotyczy wynikającego z art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym obowiązku podpisywania przez uczelnie wyższe umów ze studentami i ma za zadanie odpowiedzenie na pytanie:

„Czy w świetle obowiązujących przepisów polskie uczelnie publiczne i niepubliczne mają obowiązek zawarcia ze studentami pisemnych umów określających warunki odpłatności za studia lub usługi edukacyjne?”

Jako pracownik Uniwersytetu Warszawskiego tekst niniejszej opinii udostępniam również JM Rektorowi Uniwersytetu Warszawskiego prof. dr hab. Katarzynie Chałasińskiej-Macukow i Ministerowi Nauki i Szkolnictwa wyższego prof. dr hab. Barbarze Kudryckiej.

II. STAN FAKTYCZNY

Dnia 18 marca 2011 roku została uchwalona ustawa o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r., Nr 84, poz. 455 ze zm.), dalej jako „**Nowelizacja**”. Nowelizacja stanowi efekt ponad dwuletnich konsultacji społecznych i ma na celu zapewnienie polskim studentom wyższej jakości kształcenia, a polskim uczelniom stworzenie perspektywy systematycznego rozwoju i stałego powiększania potencjału badawczo-dydaktycznego. Ponadto wprowadzone zmiany legislacyjne mają służyć dostosowaniu polskiego systemu

szkolnictwa do pełniejszego wdrożenia wymogów Deklaracji Bolońskiej i harmonizacji w ramach Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego¹. Przede wszystkim w celu zwiększenia ochrony praw studenta znowelizowano art. 160 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym dotyczący podpisywania ze studentami umów określających warunki odpłatności za studia lub usługi edukacyjne oraz sprecyzowano katalog usług edukacyjnych, za które uczelnia może pobierać opłaty.

Prezydium Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich („KRASP”) w dniu 12 października 2011 zajęło oficjalne stanowisko w sprawie umów zawieranych przez uczelnie ze studentami, w którym oświadczyło, że nowelizacja nie zmienia - wynikającej z art. 160 ust. 3 - zasady oraz zakresu umów cywilnoprawnych zawieranych przez uczelnie ze studentami, określających warunki odpłatności za studia, a w art. 99 ust. 1 ustawa poszerza jedynie katalog przypadków stwarzających możliwość pobierania opłat od studenta za studia lub usługi edukacyjne. Ponadto prezydium KRASP odniosło się pozytywnie do utrwalonej przez ostatnich 6 lat praktyki zawierania umowy cywilnoprawnej ze studentem, określającej warunki odpłatności za studia, dopiero w przypadku zaistnienia konkretnych okoliczności zobowiązujących studenta do wniesienia opłaty, wskazując, iż zawieranie umów cywilno-prawnych łamałoby dotychczasowy ustrój szkolnictwa wyższego, określający relacje uczelnia-student jako administracyjno-prawne, a nie cywilnoprawne.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego prof. dr hab. Barbara Kudrycka wystosowała w dniu 18 października 2011 r. do władz uczelni pismo zawierające stanowisko w sprawie wątpliwości związanych z zawieraniem przez uczelnie umów ze studentami, w którym to wskazano na wprowadzenie nowelizacją nowych obowiązków dotyczących gospodarowania środkami publicznymi. Do tych obowiązków należy ustalanie przez rektorów uczelni publicznych wysokości opłat ponoszonych przez studentów (art. 99 ust. 2) oraz określanie przez senaty uczelni publicznych zasad pobierania opłat, wiążących rektora przy zawieraniu umów ze studentami (art. 99 ust. 3). Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego odniosła się do art. 160 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym, który wprowadza obowiązek określania odpłatności za usługi edukacyjne, o których mowa w art. 99 ust. 1, w formie pisemnej umowy zawartej ze studentem, wskazując, że obowiązek ten oznacza, iż w jednej umowie zawieranej ze studentem na początku studiów należy określić wszystkie usługi edukacyjne, a użycie liczby mnogiej dotyczącej usług miało na celu, aby w jednej umowie określono wszystkie usługi edukacyjne, za które student będzie zobowiązany wnieść opłatę po zaistnieniu określonych zdarzeń na warunkach określonych w tej umowie. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego stwierdzając, iż niezawarcie umów ze studentami, określających

¹ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw, druk Sejmu VI kadencji nr 3391.

warunki odpłatności za studia lub inne usługi edukacyjne, oznaczać będzie zaniechanie pobierania opłat, wezwała rektorów do przedstawienia w trybie art. 33 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym informacji dotyczącej odstąpienia przez uczelnie od zawierania stosownych umów ze studentami i tym samym zaniechania pobierania od studentów opłat za usługi edukacyjne.

W dniu 20 października 2011 r. Przewodnicząca KRASP prof. Katarzyna Chałasińska-Macukow wydała oświadczenie, w którym wskazała na rozbieżność interpretacji Prawa o szkolnictwie wyższym i podtrzymała stanowiska KRASP z 12 października 2011 r.

Powstały spór znalazł szerokie odbicie na łamach prasy, włączyły się również do niego inne instytucje, w tym Parlament Studentów RP i Fundacja Rektorów Polskich.

III. ANALIZA PRAWNA

Jednym z głównych praw ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych, które gwarantują przepisy Konstytucji jest prawo do nauki. Art. 70 ust. 2 stanowi, iż nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna, a ustawa może dopuścić świadczenie niektórych usług edukacyjnych przez publiczne szkoły wyższe za odpłatnością. Bezpłatna nauka w szkołach publicznych stanowi tylko jeden z elementów składających się na gwarantowane przez Konstytucję prawo do nauki². Trybunał Konstytucyjny („TK”) w wyroku z dnia 28 listopada 2000³ dokonał wykładni tego przepisu, przyjmując, że prawo do bezpłatnej nauki przejawia się w dwóch aspektach – ilościowym oraz przedmiotowym. W aspekcie ilościowym nauczanie, stanowiąc zasadę konstytucyjnie gwarantowaną, musi jako takie pozostawać w publicznej szkole wyższej podstawową (dominującą) formą kształcenia studentów (nie można wszak sensownie mówić o zasadzie, jeśli naruszone byłyby w istotnym stopniu proporcje pomiędzy studiującymi w formule nieodpłatnej i odpłatności, na niekorzyść tych pierwszych). Natomiast w aspekcie przedmiotowym - wyjątkowość odpłatności za niektóre świadczenia edukacyjne wymaga, by znajdowała ona zastosowanie jedynie w odniesieniu do niektórych rodzajów kształcenia w szkole wyższej. TK uznał ponadto, iż gwarancja bezpłatnej nauki w publicznej szkole wyższej ustanowiona przez omawiany przepis konstytucyjny nie może być rozumiana jako absolutna i nieograniczona. Interpretacja art. 70 ust. 2 Konstytucji nie może więc prowadzić do wniosku, że stwarza on swoiste przyrzeczenie ustrojodawcy zapewnienia możliwości bezpłatnej nauki każdej osobie, która spełnia formalne warunki do studiowania w szkole wyższej (dysponuje świadectwem maturalnym i wyraża zamiar podjęcia studiów), gdyż musiałoby to prowadzić do zakwestionowania innych podstawowych norm konstytucyjnych mających na celu ochronę finansów publicznych

² B. Banaszak, Komentarz do art. 70 Konstytucji RP [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, C.H. Beck 2009.

³ SK 18/99, OTK 2000, Nr 7, poz. 258.

państwa, określających sposób gromadzenia i wydatkowania środków finansowych, dopuszczalne granice długu publicznego (art. 216 ust. 1 i ust. 4 i 5 Konstytucji) czy zasady samodzielnego kształtowania wydatków budżetu państwa (art. 219 ust. 1 Konstytucji).

Wskazując, że zasada bezpłatnej nauki w publicznej szkole wyższej nie może być interpretowana jako zamykająca definitywnie możliwość prowadzenia studiów w innym trybie (za odpłatnością), należy odnieść się do kwestii uregulowania w ustawie przypadków pobierania opłat przez publiczne szkoły wyższe za niektóre usługi edukacyjne. Podstawą dla pobierania opłat za usługi edukacyjne jest art. 99 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, który zawiera katalog usług, za które uczelnia publiczna może pobierać opłaty oraz umowa, o której mowa w art. 160 ust. 3. Nowelizacja, wprowadziła ponadto art. 99a zakazujący pobierania opłat za rejestrację na kolejny semestr lub rok studiów, egzaminy, w tym egzamin poprawkowy, egzamin komisyjny, egzamin dyplomowy, wydanie dziennika praktyk zawodowych, złożenie i ocenę pracy dyplomowej oraz wydanie suplementu do dyplomu. Ponadto w art. 99 ust. 2a ustawodawca wprowadził obowiązek umieszczania na stronie internetowej uczelni wyższej informacji o wysokości opłat za usługi edukacyjne oraz o wysokości kosztów ponoszonych w zakresie niezbędnym do świadczenia tych usług, co ma ograniczyć arbitralność w nakładaniu opłat i prowadzić do przejrzystości w zakresie finansowania uczelni.

Przed nowelizacją art. 160 ust. 3 stanowił, iż warunki odpłatności za studia określa umowa zawarta między uczelnią a studentem w formie pisemnej. Przepis ten sankcjonował wykształconą praktykę podpisywania umów jedynie ze studentami studiów niestacjonarnych. Stanowisko prezydium KRASP z 12 października 2011 r. potwierdziło, że w przypadku studentów stacjonarnych umowy były podpisywane dopiero po zaistnieniu konkretnych okoliczności zobowiązujących studenta do wniesienia opłaty. Student studiów stacjonarnych dopiero po zaistnieniu okoliczności zobowiązujących do wniesienia opłaty był skłaniany do podpisania umowy, której treść była ustalona przez drugą stronę, czyli uczelnię. Mimo tego, że uczelnia jest zakładem administracyjnym, stosunek łączący studenta i uczelnię na gruncie podpisanej umowy jest stosunkiem cywilnoprawnym.

Stanowisko to zostało wyrażone także w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 15 kwietnia 2010 r.⁴, potwierdzającym iż w aspekcie świadczenia usług dydaktycznych i związanej z tym odpłatności studenta z uczelnią łączy swoisty stosunek cywilnoprawny o charakterze zobowiązaniowym (posiadający pewne elementy administracyjnoprawne), w zakresie umowy nienazwanej o świadczenie, charakteryzujący się tym, że strony są wobec siebie równorzędne, a ich

⁴ Sygn. akt IV SA/Wr 605/09.

świadczenia są ekwiwalentne. Przede wszystkim WSA wskazał, że ustalenie opłaty za studia nie może mieć formy decyzji administracyjnej. Decyzja podejmowana przez organ administracji publicznej jest aktem administracyjnym zewnętrznym, a podstawą prawną takiego właśnie aktu mogą być tylko i wyłącznie przepisy prawne powszechnie obowiązujące, a więc przepisy ustaw i aktów prawnych wydanych w wykonaniu delegacji ustawowej. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem decyzja administracyjna wydana w sprawie, której załatwienia w formie decyzji nie przewidują przepisy prawa, podlega stwierdzeniu nieważności jako decyzja wydana bez podstawy prawnej⁵. Z takiego unormowania wynika, iż ewentualne roszczenia z tytułu wykonania umowy i skutki ich niewykonania nie mogą być oceniane w drodze władczego rozstrzygnięcia organu administracji publicznej i powinny być finalizowane poprzez oświadczenia woli obu stron tej umowy, bądź w braku takiej zgody przez orzeczenie sądu powszechnego.

W kwestii odpłatności niektórych usług edukacyjnych wypowiedział się także ETS w sprawie *Stephan Max Wirth przeciwko Landeshauptstadt Hannover*⁶, w której stwierdził, iż kursy prowadzone w danym zakładzie szkolnictwa wyższego, które mają na celu uzyskanie przychodu, i które są finansowane głównie ze środków prywatnych, w szczególności z płatności dokonywanych przez uczniów lub ich rodziców, stanowią usługę w rozumieniu art. 60 TEWG [50 TWE]. Błędne tym samym byłoby stosowanie norm odnoszących się do stosunków publicznoprawnych w przypadku usług edukacyjnych świadczonych przez uczelnie polskie, a podlegających w ramach prawa UE swobodzie przepływu usług.

W związku z powyższym uznać należy, że dyskusyjne jest stanowisko prezydium KRASP stwierdzające, iż zawieranie umów cywilno-prawnych łamałoby dotychczasowy ustrój szkolnictwa wyższego, określający relacje uczelnia-student jako administracyjno-prawne (publicznoprawne), a nie cywilnoprawne. Relacje te bowiem na gruncie przepisów odnoszących się do opłat są przez sądy określane jako cywilnoprawne.

Tradycyjnie zarówno doktryna jak i orzecznictwo przyjmują, że stosunki wewnątrzzakładowe mają charakter administracyjno-prawny. Na takim gruncie stoją w swoich monografiach W. Klonowiecki⁷, M. Elżanowski⁸, E. Ochendowski⁹. Problematykę zakładu i charakteru stosunków zakład-użytkownik ujmują wszystkie niemal podręczniki prawa administracyjnego, których tu ze zrozumiałych względów nie będziemy cytować.

⁵ Wyrok NSA OZ w Katowicach z 19 listopada 2001 r., II SA/Ka 210/00; wyrok NSA OZ we Wrocławiu z 7 grudnia 1995 r., SA/Wr 800/95; wyrok NSA z 23 kwietnia 1981 r., SA 705/81 - OSNPG 1982, nr 1, s. 17.

⁶ C-109/92.

⁷ W. Klonowiecki, Zakład publiczny w prawie polskim, Lublin 1933.

⁸ M. Elżanowski, Zakład państwowy w polskim prawie administracyjnym, Warszawa 1970.

⁹ E. Ochendowski, Zakład administracyjny jako podmiot administracji państwowej, Poznań 1969 oraz liczne inne publikacje tegoż autora, w tym podręcznik Prawo administracyjne. Część ogólna, Wyd. VIII, Toruń 2009. Zob. też E. Stefańska, Kilka uwag na temat współczesnego pojęcia zakładu administracyjnego (publicznego) [w:] Przegląd dyscyplin badawczych pokrewnych nauce prawa i postępowania administracyjnego pod red. S. Wrzośka i innych, wyd. KUL, Lublin 2010.

Zmiany w funkcjonowaniu zakładów doprowadziły jednak do sytuacji, w których określone świadczenia na rzecz użytkowników wykonywane są odpłatnie. Stąd w podręczniku warszawskim prawa administracyjnego mówi się już tylko, że charakter stosunku łączącego zakład z użytkownikiem jest często stosunkiem administracyjno-prawnym wiążącym się z podporządkowaniem użytkownika poleceniom kierownika zakładu¹⁰. Autorzy dopuszczają tym samym istnienie stosunków o innym charakterze w relacjach zakład-użytkownik. Współcześnie dostrzega się, że w procesie realizacji celów zakłady posługują się nie tylko formami administracyjno-prawnymi – w tym działaniu mogą korzystać z czynności cywilno-prawnych¹¹.

Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym przesądziła ewentualne spory co do natury stosunku wewnątrzzakładowego. Pozostawiając administracyjno-prawną naturę tego stosunku dopuszcza równoległe istnienie stosunków cywilno-prawnych, wyraźnie przewidując zawieranie umów przez publiczne szkoły wyższe ze studentami tak stacjonarnymi, jak i niestacjonarnymi.

Nowelizacja zmieniła brzmienie art. 160 ust. 3, który obecnie stanowi, iż warunki odpłatności za studia lub usługi edukacyjne, o których mowa w art. 99 ust. 1, określa umowa zawarta między uczelnią a studentem w formie pisemnej. Względem pierwotnego brzmienia, omawiany przepis określa o jakie odpłatności chodzi, wskazując tym samym odpłatności za studia lub usługi edukacyjne, o których mowa w art. 99 ust. 1.

Pojawienie się obok stosunków administracyjnoprawnych, stosunków prywatnoprawnych łączących użytkownika z zakładem niesie szereg konsekwencji, z których najważniejsze przedstawiam poniżej.

1) Spory wynikające ze stosunków administracyjnoprawnych nie będą rozstrzygane przez organy zakładu, lecz zgodnie z art. 2 KPC na drodze sądowej przez sądy powszechne. Ma to istotne znaczenie dla sporu, którego dotyczy niniejsza opinia. Nie może on być w sposób wiążący rozstrzygnięty przez ani KRASP ani Ministra, lecz poszczególne konkretne spory będą rozstrzygane przez sądy orzekające w sprawach gdzie jedną stroną będzie student, a drugą uczelnia. Każdy rektor podejmując decyzję co do zawierania umów musi więc liczyć się z perspektywą znalezienia się w sporze co do opłat jakich oczekuje od studentów. Trudno przesądzać w tej chwili o wynikach tych procesów, w wielu tych sprawach będą występowały dodatkowe elementy w postaci dowodów dotyczących np. oświadczeń woli składanych przez strony sporu. Wydaje się jednak, że ze względu na fakt, iż nowela została uchwalona w wyniku przedłożenia rządowego, stanowisko Ministra może mieć znaczenie dla wykładni intencji ustawodawcy przez sądy powszechne.

¹⁰ M. Wierzbowski, A. Wiktorowska [w:] Prawo administracyjne, pod red. M. Wierzbowskiego, LexisNexis 2011, s. 121 i n.

¹¹ Z. Czarnik, J. Posłuszny [w:] System prawa administracyjnego, T. VI, Podmioty administrujące, C.H. Beck 2011, s. 473.

2) Nie można wykluczyć, że w skrajnych przypadkach działania mające na celu ujednoczenie stanowiska podmiotów świadczących usługi występujących po jednej ze stron stosunku umownego świadczących usługi mogą zostać poczytane jako tzw. zmowa cenowa (art. 6 ustawy z dnia 16 lutego 2007 o ochronie konkurencji i konsumentów¹²) bądź naruszające zbiorowe interesy konsumentów (art. 24).

3) Regulacje wydawane w tych kwestiach przez władze uczelni zgodnie z art. 99 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym będą miały charakter wzorców umownych, o których mowa w art. 384 i n. KC. Zgodnie z art. 99 ust. 3 z mocy ustawy będą one wiązały tylko rektora, aby zaś mogły wiązać studentów musi dojść do zawarcia umowy. Przed zawarciem umowy ze studentem nie mają żadnej mocy wiążącej wobec studenta.

4) Tym samym niepodpisanie umowy ze studentem powoduje, że brak jest podstawy prawnej do pobierania opłaty, gdyż art. 99 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym nie może zostać uznany za samodzielną podstawę powstania tego obowiązku. Obowiązek ten bowiem wynika ze stosunku obligacyjnego, czyli z umowy o której mowa w art. 160 ust. 3. Stanowisko to potwierdza wyrok¹³ Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Bydgoszczy z dnia 28 kwietnia 2010 r., w którym to stwierdzono, że w przypadku niepodpisania umowy nie doszło do zawarcia stosunku obligacyjnego, który regulowałby wzajemne prawa i obowiązki stron w zakresie odpłatności za studia i skutków z tym związanych, wobec czego nie ma podstaw do pobierania opłat.

5) W przypadku pobrania opłaty mimo braku podstawy prawnej mamy do czynienia z nienależnym świadczeniem, o którym mowa w art. 410 KC. Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku¹⁴ z dnia 29 września 2009 r. nienależne świadczenie jest szczególnym przypadkiem bezpodstawnego wzbogacenia. Świadczenie to odróżnia się od pozostałych przypadków bezpodstawnego wzbogacenia źródłem powstania, bowiem do zaistnienia tego zobowiązania dochodzi w wyniku spełnienia świadczenia przez zubożonego, a nie poprzez jakiegokolwiek inne przesunięcia majątkowe, niebędące świadczeniem (jak w pozostałych wypadkach bezpodstawnego wzbogacenia). Jednocześnie zachodzi brak podstawy prawnej tego świadczenia. Na podstawie art. 405 KC w przypadku pobrania opłaty bez uprzedniego zawarcia umowy uczelnie mają obowiązek zwrotu opłat. W uchwale z 26.11.2009 r.¹⁵ Sąd Najwyższym wyjaśnił, że roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia staje się wymagalne w terminie, w którym powinno być spełnione zgodnie z art. 455 KC¹⁶.

6) Ponoszenie kosztów w związku z dochodzeniem przez studentów zwrotu pobranych opłat, w skład których wchodzić mogą koszty postępowania cywilnego i egzekucji, a także

¹² Dz.U. z 2007 r., Nr 50, poz. 331 ze zm.

¹³ II SA/Bd 690/09.

¹⁴ I ACa 686/10.

¹⁵ III CZP 102/09, OSNC 2010, Nr 5, poz. 75.

¹⁶ K. Pietrzykowski, Komentarz do art. 410 KC [w:] Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰. Tom I, C.H. Beck 2011.

odsetki, może być zdecydowanie większym obciążeniem dla uczelni niż koszty związane z koniecznością podpisania z każdym studentem indywidualnej umowy. W związku z powyższym należy uznać, że skutkiem prawnym przyjęcia stanowiska opowiadającego się za brakiem obowiązku podpisania umów ze studentami, jest brak podstawy do pobierania opłaty za usługi edukacyjne i studia, co w przyszłości może rodzić roszczenia związane z dochodzeniem zwrotu nienależnego świadczenia, a co za tym idzie konieczność poniesienia wydatków, które mogą naruszyć dyscyplinę finansową uczelni wyższych.

7) Do umów podpisywanych ze studentami, których składnikiem są wzorce umowne, stosuje się przepis art. 385³ KC zawierający katalog przykładowych niedozwolonych postanowień umownych. Zgodnie z art. 479³⁶⁻⁴⁵ KPC Sąd Okręgowy w Warszawie-sąd ochrony konkurencji i konsumentów („SOKIK”) rozstrzyga sprawy o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone. Wyrok SOKIK uznający konkretne postanowienie wzorca za niedozwolone i zakazujący jego stosowania korzysta z tzw. prawomocności materialnej rozszerzonej od momentu wpisania go do rejestru prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Oznacza to, że wzorzec uznany za niedozwolony i wpisany do rejestru, znajdujący się w jakiegokolwiek innej umowie, przestaje obowiązywać strony tej umowy¹⁷. Niestety, jak pokazują badania¹⁸ i orzecznictwo¹⁹ szkoły wyższe niejednokrotnie stosują wzorce umowne niezgodne z prawem. Obowiązek podpisywania umów ze wszystkimi studentami ma ułatwić kontrolę postanowień umowy, poprawiając tym samym sytuację prawną studentów.

8) Pisemna umowa podpisana ze studentem ułatwi uczelni dochodzenie roszczeń. Do tej egzekucji będą bowiem stosowane przepisy KPC. Znamienne jest to, że będzie można wprowadzać zmiany w umowie. Będą one jednak uzależnione od spełnienia warunków określonych w art. 384 § 2 oraz w art. 385³ pkt 10 KC i oceniane na gruncie art. 5 oraz 353¹ KC.

9) Nietrafne wydają się być argumenty wskazujące, że określenie wysokości opłat na okres całych studiów jest niemożliwe, gdyż opłaty te w związku z inflacją lub zmianą warunków gospodarczych mogą wzrosnąć. Przede wszystkim podpisuje się umowy na okres stosunkowo krótki, bo w większości przypadków studia trwają 3 i 2 lata. Wydaje się oczywistym, że tak duże instytucje jak uczelnie powinny przynajmniej w części mieć przygotowane długofalowe plany finansowe, określające wydatki na remonty czy

¹⁷ M. Romanowski, W sprawie charakteru i skutków abstrakcyjnej kontroli niedozwolonych postanowień wzorców umownych stosowanych przez przedsiębiorcę, SPP 2011, nr 3.

¹⁸ Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Raport z kontroli wzorców umownych stosowanych przez wyższe szkoły niepaństwowe, Warszawa 2005.

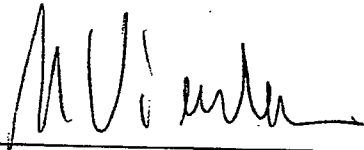
¹⁹ Wyrok SOKIK z 20 lipca 2006 r., XVII Amc 35/06, MSiG 2006/230/14656, wyrok SOKIK z 23 czerwca 2006 r., XVII Amc 88/05, MSiG 2006/233/14815, wyrok SOKIK z 7 sierpnia 2006 r., XVII Amc 45/05, MSiG 2006/243/15394, wyrok SOKIK z 17 maja 2006 r., XVII Amc 9/05, MSiG 2006/202/12794, wyrok SOKIK z 11 maja 2006 r., XVII Amc 176/05, MSiG 2006/218/ 13921, wyrok SOKIK z 4 maja 2006 r., XVII Amc 52/05, MSiG 2006/218/13917, wyrok SOKIK z 24 maja 2006 r., XVII Amc 87/05, MSiG 2006/218/13923, wyrok SOKIK z 30 marca 2006 r., XVII Amc 68/05, MSiG 2006/214/13650.

modernizacje, które będą podejmowane w następnych latach. Przepisy ustawy nie zabraniają także zmian wysokości opłat względem przyjmowanych w następnych latach studentów ani zmian wysokości opłat względem studentów z którymi podpisano umowy. Oczywiście zmiana uwarunkowań gospodarczych jest jednym z argumentów przeciwko określaniu z góry na 2-3 lata warunków i wysokości pobierania opłat, jednak nie jest to argument, którego waga byłaby większa niż potrzeba zapewnienia Stabilizacji warunków studiowania.

IV. PODSUMOWANIE

Wskazując na wykładnię art. 70 Konstytucji dokonaną przez TK oraz brzmienie art. 99 ust. 1 oraz art. 160 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym należy stwierdzić, że uczelnie wyższe mają prawo pobierać opłaty za niektóre usługi edukacyjne (wymienione w art. 99 Prawa o szkolnictwie wyższym). Podstawą dla pobierania opłat jest obligacyjny stosunek cywilnoprawny powstały na skutek zawarcia pisemnej umowy świadczenia usług edukacyjnych, której stronami są uczelnia oraz student. Wobec brzmienia przepisów i orzecznictwa za ryzykowne trzeba uznać stanowisko wskazujące na potrzebę podpisania umowy dopiero po zaistnieniu konkretnych okoliczności zobowiązujących studenta do wniesienia opłaty. Ponadto brak umowy, jako brak podstawy do pobierania opłat jest równoważny z koniecznością zaniechania pobierania opłat, a opłaty poniesione przez studentów mimo braku podstawy należy uznać za świadczenie nienależne, do którego zwrotu zobowiązują uczelnie przepisy KC (art. 405).

Mając na uwadze powyższe rozważania, sporządzający niniejszą opinię stwierdza, iż na gruncie przepisów istnieje potrzeba zawarcia ze wszystkimi studentami pisemnych umów określających warunki odpłatności zarówno za studia jak też za usługi edukacyjne.

prof. zw. dr hab. Marek Wierzbowski